

Deșteaptă-te, române!

de Andrei Mureșanu

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!“ strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

CUPRINS

Deșteaptă-te, române! de Andrei Mureșanu

Competențe generale și specifice

Ghid de utilizare a manualului digital

Recapitulare inițială

UNITATEA 1

Numele meu are o poveste

Lectură

1. Textul literar
2. Trăsăturile textului literar (actualizare)
3. Interpretarea textului
4. Textul nonliterar

Redactare

5. Relatarea unor experiențe personale

Elemente de construcție a comunicării

6. Cuvântul și contextul. Istoria cuvintelor
7. Dicționarul. Articolul de dicționar.
Ordonarea cuvintelor după criteriul alfabetic
8. Subiectul. Predicatul verbal.
Acordul predicatului cu subiectul
9. Atributul
10. Propoziția. Tipuri de propoziții

Comunicare orală

11. Roluri în comunicare. Reguli de acces la cuvânt

Interculturalitate

12. Identitatea personală
  - Proiect individual – *Povestea numelui meu*

Recapitulare

Evaluare

UNITATEA 2

Fiecare are povestea lui

Lectură

1. Textul narativ literar
2. Trăsăturile textului narativ literar
3. Cuvântul-cheie. Tema. Planul simplu de idei
4. Interpretarea textului. Personificarea
5. Textul narativ multimodal. Banda desenată

Redactare

6. Notițele

3 Elemente de construcție a comunicării

- 6 7. Alfabetul limbii române. Tipuri de sunete.
Corespondența sunet-literă 49
- 7 8. Silaba. Accentul (aplicativ) 51
- 9 9. Sinonimele. Antonimele. Câmpul lexical 52

Comunicare orală

10. Exprimarea adecvată a emoțiilor 54

11 Interculturalitate

11. Diversitate culturală și lingvistică 55

Recapitulare

Evaluare 56

UNITATEA 3

Familia – locul în care îmi încep povestea

59

Lectură

1. Textul narativ literar 60
2. Timpul și spațiul. Acțiunea.
Planul dezvoltat de idei 65
3. Personajele 68
4. Interpretarea textului 70
5. Textul narativ nonliterar 71

Redactare

6. Textul narativ ficțional 73

Elemente de construcție a comunicării

7. Verbul. Forme verbale personale
și nepersonale (infinitivul) 74
8. Modul indicativ. Prezentul 75
9. Trecutul. Imperfectul 77
10. Participiul. Verbul auxiliar *a avea*.
Perfectul compus 78
11. Perfectul simplu. Mai-mult-ca-perfectul 80
12. Viitorul 82
13. Modul imperativ 84

Comunicare orală

14. Ascultarea activă. Atitudini comunicative:
atenția, empatia 86

Interculturalitate

15. Tradiții în familie. Obiceiuri de Anul Nou 87

Recapitulare Evaluare

UNITATEA 4

Locuri de poveste

Lectură

1. Textul descriptiv literar
2. Trăsăturile textului descriptiv literar
3. Interpretarea textului. Comparația
  - Proiect de grup – *Descoperind locuri de poveste din România*
4. Textul descriptiv nonliterar

Redactare

5. Descrierea unui loc

Elemente de construcție a comunicării

6. Substantivul
7. Articolul
8. Posibilități combinatorii ale substantivului. Prepoziția
9. Adjectivul. Articolul demonstrativ
10. Gradele de comparație ale adjectivului

Comunicare orală

11. Acte de limbaj: *a întreba, a recomanda*

Interculturalitate

12. Identitatea națională

Recapitulare

Evaluare

UNITATEA 5

Ființe de poveste

Lectură

1. Textul descriptiv literar 120
2. Portretul literar. Autoportretul 123
3. Interpretarea textului 125

Redactare

4. Descrierea unei persoane. Autoportretul 126

Elemente de construcție a comunicării

5. Pronumele. Pronumele personal 127
6. Pronumele personal de politețe 129

7. Numeralul. Numeralul cardinal. 88
- Numeralul ordinal 130

Comunicare orală

8. Perechile de adiacență: a face un compliment – a răspunde la un compliment 132

91 Interculturalitate

9. Modele comportamentale în legendele grecești. Eroul 133

Proiect

- Proiect de grup – *Oameni care au schimbat lumea* 135

Recapitulare

Evaluare

UNITATEA 6

O poveste se creează din alte povești

139

Lectură

1. Textul narativ literar 140
2. Înțelegerea textului 144
3. Interpretarea textului 146
4. Textul explicativ (aplicativ) 147

Redactare

5. Prezentarea textului: scrisul de mână, așezarea în pagină, inserarea unor desene, fotografii 148

Elemente de construcție a comunicării

6. Enunțul. Tipuri de enunț. Punctuația enunțului 149

Comunicare orală

7. Elemente nonverbale și paraverbale în comunicarea orală 151

119

Interculturalitate

8. Carte românească de învățătură: de la prima carte tipărită la cartea digitală 152

Recapitulare

Evaluare

Recapitulare finală

- Sugestii de fișe pentru observarea sistematică a activității elevilor 154
- Bibliografie selectivă 159

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral

- 1.1. Identificarea temei, a unor informații esențiale și de detaliu, a intențiilor de comunicare explicite și/sau a comportamentelor care exprimă emoții din texte narative, monologate sau dialogate
- 1.2. Prezentarea orală, pe baza unor repere date de profesor, a unor informații și a unor idei, exprimând opinii, emoții și sentimente prin participarea la discuții pe teme familiare, de interes sau pornind de la textele ascultate/citite
- 1.3. Identificarea unor elemente paraverbale și nonverbale, în funcție de situația de comunicare
- 1.4. Realizarea unei interacțiuni verbale cu doi interlocutori, folosind strategii simple de ascultare activă și manifestând un comportament comunicativ politicos față de interlocutor(i)

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

- 2.1. Identificarea informațiilor importante din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale
- 2.2. Identificarea temei și a ideilor principale și secundare din texte diverse
- 2.3. Formularea unui răspuns personal și/sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiare
- 2.4. Manifestarea interesului și focalizarea atenției în timpul lecturii unor texte pe teme familiare
- 2.5. Observarea comportamentelor și a atitudinilor de lectură, identificând aspectele care necesită îmbunătățire

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

- 3.1. Redactarea unui text scurt pe teme familiare, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate
- 3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme
- 3.3. Analizarea constantă a propriului scris/a unor texte diverse din punctul de vedere al corectitudinii, al lizibilității, al coerenței și al clarității
- 3.4. Observarea atitudinilor manifestate în procesul redactării unui text, identificând aspectele care necesită îmbunătățire

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

- 4.1. Utilizarea achizițiilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă a intențiilor comunicative
- 4.2. Aplicarea achizițiilor lexicale și semantice de bază, în procesul de înțelegere și de exprimare corectă a intențiilor comunicative
- 4.3. Monitorizarea propriei pronunții și scrieri și a pronunției și scrierii celorlalți, valorificând achizițiile fonetice de bază
- 4.4. Respectarea normelor ortografice și ortoepice în utilizarea structurilor fonetice, lexicale și sintactico-morfologice în interacțiunea verbală
- 4.5. Utilizarea competenței lingvistice în corelație cu gândirea logică/analogică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional

- 5.1. Asocierea unor experiențe proprii de viață și de lectură cu acelea provenind din alte culturi
- 5.2. Identificarea unor valori culturale promovate în textele autorilor români din diferite perioade istorice

GHID DE UTILIZARE A MANUALULUI DIGITAL

Ce este manualul digital?

Manualul digital reproduce întregul conținut din versiunea tipărită, oferind elevilor posibilitatea de a interacționa cu diverse elemente de conținut. Astfel, aceștia vor putea să vizioneze animații sau filme, să rezolve exerciții interactive și să navigheze prin manual.

Simbolurile folosite în manualul digital:

1. Elemente grafice (AMII-uri statice):

- imagini;
- informații și activități suplimentare.

2. Elemente video (AMII-uri animate):

- videoclipuri cu informații și activități suplimentare;
- curiozități.

3. Exerciții interactive (AMII-uri interactive):

- exerciții de alegere multiplă, de tip adevărat sau fals, de asociere, de completare.

U1 | LECTURĂ

4. Textul nonliterar

Înainte de lectură

1. Lucrați în grupe! Formați o echipă: Scriitori, Matematicieni, Pictori, Gânditori, Avocați, Actori, Naturaliști, Muzicieni.

Fiecare echipă va rezolva, pe baza imaginii alăturată, sarcina corespunzătoare grupei sale.

- **Scriitorii** își imaginează, în 50 - 70 de cuvinte, o poveste inspirată de imagine.
- **Matematicienii** compun o problemă de matematică, pornind de la următoarele date: creierul uman cântărește cel mult 1,5 kg, al elefantului atinge până la 5 kg, iar al balenei albastre poate ajunge și la 8 kg.
- **Pictorii** desenează o hartă a creierului, surprins în momentul în care omul cheamă o poveste.
- **Gânditorii** formulează două posibile răspunsuri la întrebarea pe care bliată din imagine și o adresează creierului: „Tu te simți bine în propria piele?”
- **Avocații** scriu două argumente prin care să-i convingă pe ceilalți că marile realizări ale omenirii au fost gândite de creierul omului.
- **Actorii** își imaginează, în patru - șase replici, dialogul dintre cei doi copii, cu privire la creierul pe care îl observă.
- **Naturaliștii** precizează două obiecte cu care se aseamănă creierul uman și prezintă elementele comune.
- **Muzicienii** numesc două efecte pe care ascultarea unei piese muzicale le produce asupra creierului.

2. Un raportor desemnat de fiecare echipă va prezenta rezultatul activității în fața clasei.

Descoperă

1. Citește textul următor, scris de cercetătoarea Susan Greenfield, specializată în neuroștiințe, ca răspuns la întrebarea Cum mă controlează creierul pe mine?

„Întrebarea aceasta conține două cuvinte importante: scrierul și ape mine. Pentru început, să ne asigurăm că înțelegem bine la ce ne referim prin aceste cuvinte. Creierul este acel lucru gelatinos din cap care seamănă puțin cu miezul unei nucii foarte mari și scofocățe. Dar, spre deosebire de o nucă, creierul e moale, asemănarea unui ou fiert nu prea tare. Însă creierul face mult mai multe lucruri decât o nucă sau un ou: et te ajută să vezi, să auzi, să simți, să miroși și să ai gust. De asemenea, creierul este centrul de comandă al corpului tău; el îți dirijează neconștient mișcările din brațe și picioare, ca să te poți mișca. Dar cel mai important, creierul e cel care te invită să gândești. De exemplu, să te gândești cine ești «tu».

Să vedem acum ce se întâmplă acolo, în căpșorul tău... Când erai bebeluș, creierul tău era cât creierul unui pul de cimpanzeu. Dar apoi s-a întins și creierul tău. Creierul tău a câștigat din aproximativ o sută de miliarde de celule ce pot fi văzute numai la microscop. Însă, după ce te-ai născut, aceste celule au început să facă între ele niște conexiuni asemănătoare unor fire și, pe măsură ce aceste conexiuni se înmulțesc, și devin tot mai lungi, creierul crește, devenind mult mai mare decât al unui cimpanzeu.

De ce e interesant sau important acest lucru? Noi, oamenii, nu alegem extraordinar de repede, nu avem o vedere deosebit de bună și nu suntem foarte puternici în comparație cu multe animale. Însă putem trăi și prospera pe o suprafață mult mai mare a planetei decât orice altă specie, deoarece ne grăbim mai bine decât orice altă specie să facem un lucru important - să învățăm. Noi știm atât de bine să învățăm din propria experiență, încât ne putem adapta la orice mediu în care ne naștem. Și învățăm foarte bine datorită faptului că celulele creierului nostru sunt simbioare, pentru că produc conexiuni în fiecare clipă a vieții noastre. Orice experiență prin care treci schimbă conexiunile creierului. Astfel, chiar dacă ai fi o cionă - adică o ființă geamănă, având aceeași gene ca ale fratelui sau surorii tale - celulele creierului tău vor produce un model unic de conexiuni, deoarece

LECTURĂ | U1

4. Textul nonliterar

nemai tu vei avea o anumită serie de experiențe. Chiar dacă locuiești în aceeași casă cu ceilalți membri ai familiei, pe tine și întâmplă lucruri unice, diferite de cele pe care le experimentează ceilalți. Ori de câte ori faci ceva obișnuit, fie că vorbești cu cineva, joci un joc, mănânci o mâncare anume sau privești pe fereastră, conexiunile creierului tău se vor adapta într-un mod aparte pentru a face din tine acea persoană extraordinară, unică.

Așadar, răspunsul la întrebarea este următorul: creierul meu și eu suntem totuna. Nici unul nu-l poate controla pe celălalt.

Însă cum se poate ca ceva ce seamănă cu o nucă și e ca un ou fiert moale să te facă să te simți o persoană unică? Această întrebare rămâne unul dintre cele mai mari și mai dificile mistere.

Susan Greenfield,
Cum mă controlează creierul pe mine?

2. Care este subiectul pe care îl tratează textul?

3. Notează în caiet o informație pe care ai reținut-o.

4. Ce profesie are autoarea textului?

5. Faptul că îți este cunoscută profesia autoarei te face sau nu, să ai încredere în informațiile și explicațiile pe care le oferă? Motivează-ți răspunsul.

6. Cu ce scop crezi că a fost scris acest text? Alege, din lista de mai jos, varianta pe care o consideri potrivită:

- pentru ca autoarea să își exprime simțirea față de modul în care funcționează creierul uman;
- pentru ca autoarea să îți explice unui copil modul în care funcționează creierul uman;
- pentru ca autoarea să-l amuze pe cel care citește textul.

7. Transcrie o secvență/ un enunț care te-a ajutat în formularea răspunsului.

8. Cuvintele sunt utilizate cu înțelesul lor obișnuit sau autoarea folosește un limbaj expresiv? Motivează-ți răspunsul cu exemple potrivite din text.

9. Transcrie trei cuvinte care sunt specifice domeniului științific. Consultă Dicționarul explicativ al limbii române (varianta tipărită sau cea digitală) și notează sensul acestora.

Rețin

Textul nonliterar este scris cu scopul de a informa, de a convinge sau de a-i explica cititorului anumite aspecte din realitate.

În textele nonliterare, autorul prezintă realitatea așa cum este ea. Fără a-ți exprima emoțiile sau sentimentele. Limbajul folosit este clar și precis. Uneori, pot apărea termeni specifici anumitor domenii de activitate.

Aplic

1. Copiază enunțurile de mai jos în caiet. Apreciază dacă sunt corecte sau incorecte, având în vedere informațiile transmise de text.

- a. Creierul ne ajută să vedem, să auzim, să simțim, să miroșim și să avem gust. C/I
- b. La fel ca alte specii, oamenii pot trăi pe o suprafață mult mai mare a planetei. C/I
- c. Oamenii se pot adapta la orice mediu în care se nasc. C/I
- d. În fiecare clipă, celulele din creierul nostru produc noi conexiuni. C/I
- e. Toți membrii unei familii trăiesc aceeași experiențe de viață. C/I

2. Transcrie concluzia pe care o formulează autoarea textului.

3. Realizează în caiet un tabel asemănător cu cel de mai jos. Recitește cu atenție textul și completează căsuțele libere cu informațiile potrivite.

Informații pe care le știam deja	✓
Informații noi	+
Informații care încă în contradicție cu ceea ce știam	-
Informații noi, dar care merită cercetate	?

PORTOFOLIU

Caută informații legate de felul în care funcționează creierul unei specii de animale preferate. Organizează informațiile obținute, într-un text nonliterar de 80 - 100 de cuvinte. Adaugă tema în portofoliu.

Manualul meu are o poveste 21

Cum se folosește manualul digital?

1. Meniul superior

Mărire/micșorare – se mărește sau se micșorează fereastra, pentru o vizualizare adecvată a elementelor de interes.

Căutare – pot fi efectuate căutări în manualul digital după cuvinte-cheie.

Cuprins – deschide cuprinsul manualului digital.

Înapoi la prima pagină – se revine la prima pagină a manualului digital.

Pagina anterioară – se accesează pagina anterioară paginii curente.

Pagina următoare – se accesează pagina următoare paginii curente.

Salt la ultima pagină – se accesează ultima pagină a manualului digital.

Adnotări – deschide o galerie de instrumente, cu funcții diferite, ce permit operații în timp real: sublinieri, adnotări, încercuiri, demarcări, evidențieri etc.

Tipărește pagini din manualul digital.

Indicații – se accesează ecranul cu indicații.

2. Ajutor în utilizarea exercițiilor interactive (AMII-urilor interactive):

Deschide interacțiunea dând click cu mouse-ul pe . Pentru exercițiile de completare, utilizează mouse-ul pentru a poziționa cursorul pe spațiul în care dorești să completezi. Pentru exercițiile de alegere, urmărește cerința, apoi utilizează mouse-ul pentru alegerea variantei de răspuns, prin apăsare pe varianta pe care o consideri corectă. Apasă butonul **Verifică** pentru a vedea dacă ai ales corect. Pentru ambele tipuri de exerciții apare pentru răspunsul corect și pentru răspunsul greșit . Pentru a relua rezolvarea exercițiului, apasă butonul **Reîncearcă**.

3. Ajutor în utilizarea elementelor video (AMII-urilor animate):

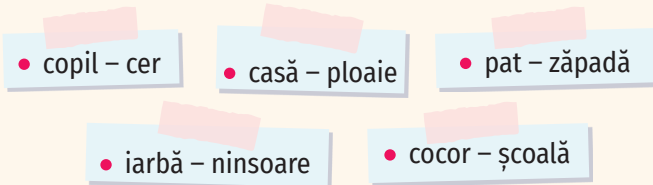
Apasă pe butonul pentru a deschide aplicația. Butonul **Play (Vizualizare)** este localizat pe bara de jos a ferestrei, alături de **Volum** și opțiunea de **Afișare completă** pe ecran. Pentru a opri temporar aplicația, apasă butonul **Pază**, de pe bara de jos a ferestrei. Pentru a ieși din aplicație, apasă pe butonul din colțul din dreapta sus al ferestrei.

4. Ajutor în utilizarea elementelor grafice (AMII-urilor statice):

Apasă pe butonul . Imaginea se va deschide mărită. Apasă pe butonul din colțul din dreapta sus, pentru a închide aplicația.

Amintește-ți ce ai învățat în clasa a IV-a, rezolvând, în caiet, cerințele date.

1. Pe fiecare dintre etichetele de mai jos, este scrisă o pereche de cuvinte. Alege-o pe cea care îți place mai mult și scrie, timp de 15 minute, un text în care obiectele denumite prin cuvintele pe care le-ai ales să devină personaje într-o poveste imaginată de tine.

2. Citiți poveștile în fața clasei.

3. Citește textul *Jocuri de altădată* pentru a afla cum s-a jucat un scriitor cu aceleași cuvinte.

Jocuri de altădată

de Ștefan Mitroi

„Eu așa mi-aduc aminte, că erau mulți copii în curtea noastră, ca să se joace cu mine, care eram singur la părinți.

Unul dintre ei era cerul. Sau nu credeți c-a fost și el într-o vreme copil?! Chiar în vremea în care eram și eu. Venea, zi de zi, deasupra casei noastre și-mi zicea: *Hai să ne jucăm de-a răsăritul soarelui! Sau de-a ploaia!*

Jocul acesta de la urmă cădea din nori, nou-nouț. Eu îl jucam primul, abia după aceea, dudul din fața casei, florile din grădină și iarba de pe câmpuri.

Când vedeam cerul zgribulit, ceea ce se întâmpla atunci când ne jucam de-a ninsoarea, îl chemam în casă la căldură.

Vezi ce-ai făcut? se supăra mama, ni s-a umplut patul de zăpadă! Mă și mir acum, când am crescut amândoi mari, cum de încăpea cerul în casa noastră!

Luna, care era și ea tot un copil pe atunci, a stat, într-o iarnă, o lună întreagă – alta decât ea –, ascunsă sub perna mea.

Iarna era copilul cu care mă jucam cel mai mult. De-a oamenii mari, îndeosebi, pe care-i făceam din zăpadă, direct oameni mari, nu copii, cum ar fi trebuit, ca să-i putem întreba de-a ce le-ar fi plăcut lor să se joace.

Între copiii ce veneau în curtea noastră s-a nimerit, într-o toamnă, și un pui de cocor, pe care l-am luat cu mine la școală. Dacă nu apărea maică-sa în primăvară să-l cheme acasă, ajungea în mod sigur premiantul clasei noastre, căci ne depășea pe toți și la aritmetică, și la citire. Pe vremea aceea, erau și cerul, și păsările călătoare, și vântul, și ploaia, și curcubeul, de la noi din sat.

Deși unic la părinți, nu eram niciodată singur. Aveam mereu cu cine să mă joc! Asta pentru că am avut norocul să mă nasc atunci. Dacă mă nășteam acum, nu știu, zău, ce m-aș fi făcut!“

4. Ce impresie ți-a produs lectura textului? Alege dintre variantele de mai jos și motivează-ți opțiunea.

- Textul m-a pus pe gânduri. 🤔
- Textul m-a făcut să râd. 😄
- Textul m-a întristat. 😞
- Textul m-a nedumerit. 😕
- Textul m-a plictisit. 😴

Exemplu: Textul m-a pus pe gânduri, deoarece nu îmi este clar cum se desfășura jocul „de-a ploaia“.

5. Formulează, având ca suport textul dat, câte o întrebare potrivită pentru fiecare răspuns notat în chenarele de mai jos.

Întrebarea:	<i>Care este titlul textului?</i>
Răspunsul:	<i>Jocuri de altădată</i>
Întrebarea:	...
Răspunsul:	Ștefan Mitroi
Întrebarea:	...
Răspunsul:	povestitorul
Întrebarea:	...
Răspunsul:	cerul, dudul, florile, iarba, mama, luna, iarna, puiul de cocor

6. Răspunde, în câte un enunț, la fiecare dintre întrebările de mai jos:

- a. Cine era copilul cu care povestitorul se juca cel mai mult?
Exemplu: Povestitorul se juca cel mai mult cu iarna.
- b. Care sunt cele două jocuri pe care cerul i le propune povestitorului?
- c. Cât timp a stat luna ascunsă sub pernă?
- d. Cum proceda povestitorul atunci când vedea cerul zgribulit?
- e. De ce iarna și povestitorul îi făceau pe oamenii de zăpadă direct mari?
- f. Din ce cauză nu a ajuns puiul de cocor premiantul clasei?

RECAPITULARE INIȚIALĂ

7. Citește fiecare dintre afirmațiile de mai jos și notează în caiet litera A, dacă o consideri adevărată, sau litera F, dacă o consideri falsă.

a. Autorul povestește despre jocurile copilăriei sale.

Exemplu: a. – A

b. Cerul și luna erau deja mari când se jucau cu povestitorul.

c. Dudul, florile și iarba se jucau de-a ploaia.

d. Mama povestitorului a rămas mirată văzând cum cerul a încăput în casă.

e. Într-o primăvară, povestitorul l-a luat cu el la școală pe puiul de cocor.

8. Unde se desfășoară acțiunea poveștii: la oraș sau la sat? Motivează-ți răspunsul, transcriind o secvență semnificativă din text.

9. În text, povestitorul vorbește despre „cerul zgribulit“. Ce culoare ai utiliza pentru a desena această imagine? De ce?

10. Transcrie din text câte o secvență potrivită pentru fiecare dintre stările menționate mai jos.

- curiozitate
- supărare
- mirare
- bucurie

11. Lucrați în perechi!

a. Căutați în text cuvinte cu sens asemănător pentru termenii de mai jos și notați-le în caiet.

• unic

• se întrista

• omăt

• pitită

• soseau

Exemplu: unic – singur

b. Găsește în careul dat termenii cu sens opus pentru următoarele cuvinte: zi, răsăritul, primul, căldură, veneau. Cuvintele sunt ascunse atât pe verticală, cât și pe orizontală.

Q	A	P	U	S	U	L	Z	U
W	P	L	E	C	A	M	Y	L
V	Ț	E	X	E	N	G	H	T
R	Ă	C	O	A	R	E	T	I
J	K	A	F	B	O	O	P	M
A	D	U	L	Ș	Î	N	Y	U
N	O	A	P	T	E	W	G	L

12. Alcătuieste două enunțuri în care cuvântul *lună* să aibă înțelesuri diferite.

13. Explică de ce autorul a utilizat următoarele semne de punctuație:

! „Hai să ne jucăm de-a răsăritul soarelui!“
? „Vezi ce-ai făcut?“

14. Identifică, în textul de mai jos, greșelile pe care le-a făcut un elev din clasa a V-a, apoi rescrie-l în caiet, în variantă corectă.

Povestitorul nea spus că ierau mai mulți copi
în curtea s-a. Părinți să-i âl aveau doar pe iel.
Întro zi, povestitorul sa jucat cu cerul și cu
iarna, iar mama lui la certat, pentru că a unplut
patul cu ne-a.
Când a mers l-a școală, la loat și pe noul său
prieten, puiul de cocor. Primăvara, mama lui a
venit săl i-a acasă. Copilului ia părut rău,
deoarece puiul de cocor ar fi putut deveni
premiantul clasei. Poate v-a veni și la toamnă.

15. Selectează din text:

- a. un substantiv comun care denumește un fenomen al naturii;
- b. un adjectiv care arată o trăsătură a păsărilor;
- c. un pronume;
- d. un verb la timpul trecut.

16. **Bulgărele de zăpadă.** Imaginează-ți cum se desfășura jocul „de-a ploaia“.

- a. Scrie pe o coală de hârtie cinci reguli ale acestui joc. Poți inventa și reguli amuzante.
- b. Consultă-te cu colegul/colega de bancă și alegeți cele mai bune cinci reguli ale jocului „de-a ploaia“.
- c. Formați grupuri de patru – șase elevi. Prezentați-vă unii altora alegerile făcute și, împreună, selectați cinci reguli. Fiecare grup prezintă în fața clasei regulile notate. Întreaga clasă decide care sunt regulile finale ale jocului „de-a ploaia“.

17. Dacă ai avea posibilitatea să-i adresezi o întrebare autorului Ștefan Mitroi, care ar fi aceasta?

- a. Notează întrebarea pe un bilețel și semnează-te.
- b. Puneți toate bilețelele într-o cutie.
- c. Extrage apoi un bilețel și răspunde, în scris, la întrebare.
- d. Înmânează-i-l celui căruia îi aparține.

Numele meu are o poveste

Lectură

- Textul literar (actualizare) • Textul nonliterar

Redactare

- Relatarea unor experiențe personale

Elemente de construcție a comunicării

- Cuvântul și contextul. Istoria cuvintelor • Dicționarul. Articolul de dicționar. Ordonarea cuvintelor după criteriul alfabetic • Subiectul. Predicatul verbal. Acordul predicatului cu subiectul • Atributul
- Propoziția. Tipuri de propoziții

Comunicare orală

- Roluri în comunicare. Reguli de acces la cuvânt

Interculturalitate

- Identitatea personală

Proiect

- Proiect individual – *Povestea numelui meu*

Recapitulare

Evaluare

Otilia Cazimir (1894 – 1967)

este numele
pe care
Alexandrina
Gavrilescu
l-a utilizat

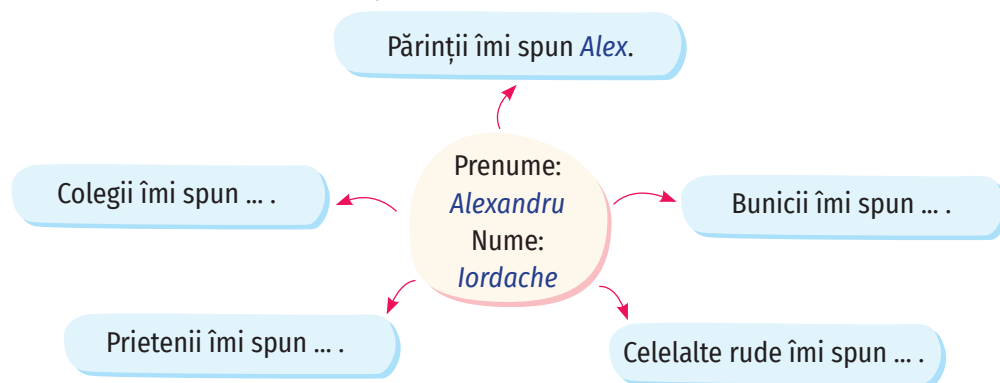
pentru a-și
semna textele.
Scriitoarea este
cunoscută mai ales
pentru poeziile și
poveștile dedicate
copiilor, printre care se
numără și volumul
A murit Luchi...

portret de scriitoare

1. Textul literar

Înainte de lectură

1. Realizează, în caiet, o schemă asemănătoare cu cea de mai jos. În cercul din mijloc, scrie prenumele și numele tău. Notează apoi, în fiecare căsuță, cum îți spun părinții, bunicii, celelalte rude, prietenii și colegii.

2. Există vreo diferență între prenumele pe care ți l-au ales părinții și felul în care te strigă cei din jur? Dacă răspunsul tău este afirmativ, explică de ce apropiații te numesc în mod diferit. În cazul în care ai răspuns negativ la această întrebare, spune-le colegilor și profesorului cum ai vrea să ți se adreseze.

Exemplu: Da. Deși părinții mi-au ales numele „Alexandru”, cei care mă cunosc mă strigă „Alex”. Cred că îmi spun așa pentru a fi mai rapizi în comunicare.

3. Dacă ai scrie o carte în care tu să fi personajul principal, ce titlu i-ai da? De ce?

4. Ascultă cu atenție textul *A murit Luchi...* de Otilia Cazimir, citit de profesor.

A murit Luchi...

de Otilia Cazimir

Stau cu ochii deschiși în întuneric. Nu se vede nimic. Parcă am pe ochi două căpăcele negre.

Și nu se mai face ziuă... Dacă nu se mai face ziuă niciodată?... Oare cum ar fi dacă n-ar mai răsări soarele în veci de veci? Nici ceasul de dincolo nu se mai aude. Nu s-aude nimic, nu se vede nimic: ca pe ceia lume...

Mama intră în odaie în vârful picioarelor. Crede că dorm. Ridică storurile¹. Afară parcă-i fum.

— Plouă, mamă?

— Ce, nu dormi? Nu, nu plouă... Stai acolo, că-i devreme.

Bine că nu plouă! Mi-ar fi stricat șorțul de uniformă, pe care nu l-am îmbrăcat încă. Mi l-a adus aseară madama Janeta, iar Tasia l-a scurtat bine, l-a stropit și l-a mai călcat o dată, „că miroase a madama Janeta“. E drept că nu miroase frumos: a gaz, a mucegai și a ceapă prăjită în untdelemn². Dar mie îmi place să-mi miroasă rochiile a madama Janeta: se cheamă că-s noi, chiar dacă-s făcute, ca de obicei, din vechi.

Toată noaptea n-am putut să dorm din pricina șorțului. Stă întins pe spătarul scaunului și parc-ar fi cineva viu acolo, cineva care o să fiu eu, dar încă nu-s...

Când se scoală Margareta, bodogănind că-i prea devreme, sunt gata de mult. Nuța a întârziat de la spital anume ca să mă pieptene.

— Vreau să te văd plecând la școală, școlărițo!

Și-mi dă ea cafeaua, că mama n-are vreme: se îmbracă să meargă cu mine.

Cafeaua cu lapte nu se duce pe gât.

Nu știu ce are. Mă uit speriată la cele două cornuri de lângă farfurioară. Mușc un colțișor, sfărâmicios și dulce. E bun. Dar gura mi-e uscată și mă înec.

Margareta mă împunge cu cotul:

— Nu poți?... Dă-le-ncoace! Și le mistuie pe sub masă în buzunările ei, în care încap, nu știu cum, o groază de lucruri: degetare, radiere, poze, mototoale de ață, bucățele de cretă, acadele, bumbi³ de tot felul, sâmburi, pietre de domino și numere de loto.

— Ei, gata-i școlărița noastră, gata?...

A venit și conu' Neculai! Dumnealui nu vine la noi decât la zi întâi, când aduce chiria. Te pomenești că vine și părintele Veniamin, ca la zi-ntâi!

Conu' Neculai mi-a adus o plumieră⁴ cu creioane colorate și cu plumburi⁵ de placă. Pe capac, două rândunele stacojii⁶ stau alături pe-un buchețel de nu-mă-uita. Înăuntru, cutia e căptușită cu sugătoare⁷ roșie, iar pe dos e scris cu litere de tipar, puțintel tremurate, *Alexandra Casian, clasa întâia primară.*

VOCABULAR

¹ *stor* (s. n.) – perdea de țesătură sau de împletitură; jaluzea.

² *untdelemn* (s. n.) – ulei comestibil extras din floarea-soarelui sau din măsline.

³ *bumb* (s. m.) – nasture.

⁴ *plumieră* (s. f.) – penar.

⁵ *plumb* (s. n.) – (aici) instrument de scris.

⁶ *stacojiu* (adj.) – de culoare roșu-aprins.

⁷ *sugătoare* (s. f.) – sugativă; hârtie special făcută pentru a absorbi cerneala.

Mă înroșesc până-n ochi de bucurie și nu mă pricep ce să spun.

— Ei, îți place? Mi-o fost tare frică că nu ți-a plăcea. Când m-am dus eu întâi la școală să-nvăț az-buchii⁸, nu mi-o adus nimenea plumieră cu poză... Purtam sumăeș⁹ și opincă¹⁰ și mi-o aninat¹¹ mămuca, Dumnezeu s-o ierte, o trăistuță vărgată¹² pe după gât. Și-n trăistuța aceea aveam cartea, un pumn de perje¹³ și doi păpușoi¹⁴ copti, să-mi ție de saț...

— Să-nveți... ce, coane Neculai? se înfinge Margareta.

— Az-buchi, Mărgărinto! C-așa se-nvăța pe-atunci.

— Az-buchi! se bucură Margareta. Și deodată începe să-mi cânte, obraznică, sărind într-un picior:

*Az-buchi,
Mamă, Luchi,
Ș-un păduche!*

Nici azi, când mă duc și eu la școală, nu-mi dă pace! Și încă de față cu conu' Neculai...

Noroc că tocmai atunci a ieșit din casă tata. A auzit, dar n-a zis nimic. A coborât doar sprânceană și numaidecât Margareta și-a găsit nu știu ce de lucru pe sub cerdac¹⁵.

Mama și-a pus rochia cu care se duce la cucoane și pălăria cea nouă, în culoarea șerbetului¹⁶ de cireșe, numai cât un cuib de rândunică.

— Gata, Luchi?

VOCABULAR

⁸ *az-buchii* (vb.) – a scrie (în trecut, *buche* însemna literă sau alfabet).

⁹ *sumăeș* (corect: *sumăieș*) – haină țărănească lungă, făcută din postav gros.

¹⁰ *opincă* (s. f.) – încălțăminte țărănească.

¹¹ *a anina* (vb.) – a agăța.

¹² *vărgat* (adj.) – cu dungii.

¹³ *perjă* (s. f.) – prună.

¹⁴ *păpușoi* (s. m.) – porumb.

¹⁵ *cerdac* (s. n.) – mic pridvor situat pe una sau pe mai multe laturi ale unei case țărănești.

¹⁶ *șerbet* (s. n.) – desert, sub formă de pastă, făcut din suc de fructe, fiert cu zahăr.

¹⁷ *slobod* – liber.

¹⁸ *stinger* (adj.) – izolat, retras, stânjenit.

Tata se pleacă și mă sărută pe frunte, mărunțel și des, cum sărută el.

— Hm... te duci și tu... te duci și tu...

Și se uită în altă parte.

Conu' Neculai îmi netezește părul cu mânuța lui uscată și nu zice nimic. Iar Nuța îmi potrivește gulerașul numai c-o mână: pe cealaltă o ține la spate. Am înțeles. Are să arunce după mine cu o felie de pâine proaspătă, ca să-mi fie cu noroc. Mă bucur pentru Cotarla: îi merge-n plin de dimineață, azi...

Coborâm scările, mama și cu mine, cu oarecare solemnitate. De sub cerdac, Margareta îmi suflă din treacăt:

— Az-buchi, noroc Luchi!

Tasia vine în urmă cu geanta. O ține departe de trup, c-un fel de respect parcă, altfel decât cum ține coșul când aduce din piață. Și-n geantă sună dulce din plumburi și din creioane plumiera de la conu' Neculai...

Întorc capul și mă uit în urmă.

Tata, conu' Neculai și Nuța mă petrec cu ochii, parc-aș pleca la drum lung, de unde cine știe dacă mă mai întorc. De sub cerdac, Margareta îmi face niște semne pe care nu le înțeleg. Și-n portița rămasă deschisă, așezată cuminte pe coadă, stă Cotarla și dă din cap. Pe ea o înțeleg, îmi spune, în legea ei:

— Lasă, Luchi, că trece și asta...

Am rămas singură între fete.

— Sunt colegele tale, Luchi. Vezi să te împrietenești cu ele, mi-a spus mama când a plecat.

Tare-s multe!

Cum să mă împrietenesc cu toate?

Una lungă, cu șortul până-n călcâie, cântă nu știu ce și altele rîd împrejurul ei. Nu s-a pieptănat de-o săptămână și mereu își trece degetele arătătoare, când de la o mână, când de la cealaltă, pe sub nas.

Cum să mă împrietenesc eu cu asta?

— Să nu te pui cu Zamft, că are insecte! Îmi spune una bălaie și îndesată, cu cozile lăsate slobod¹⁷ pe umeri.

Parcă eu știu care-i Zamft, să nu „mă pun“ cu ea!

Alta, mărunțică și știrbă, își suflă întruna nasul într-o batistă roșie. Plânge-aăa, fără glas și fără lacrimi, numai cu nasul, de când a lăsat-o mama ei.

Eu nu plâng, cu toate că nu mi-e îndemână. Stau, cum stau cele mai multe, stingheră¹⁸ și tăcută, pușin speriată.

— Cine era cucoana cea frumoasă cu care-ai venit? mă întrebă o fetiță firavă și dulce, cu moț alb în creștet.

— Mama, răspund bucuroasă.

Îmi crește inima și dintr-odată mi-e dragă fetița asta albă, coborâtă parcă din cărțile cu poze.

— Mama mea nu-i frumoasă ca a ta... Doamna noastră-i frumoasă, da-i a dracului. Are doi copii, un băiat ș-o fată. Băiatul mă bate el pe mine, da' pe fată o bat eu... Pe tine cum te cheamă? Pe mine, Lilica. Fetița cea cu moț negru e prietena mea. O cheamă Martica. I-a murit o soră și de-aceea-i în doliu. Mai are trei surori ș-un frate, unul gras. Îl știi? Mata ai frați? Eu îs singură... Unde stai? Eu stau la școala de băieți. Vrei să vii la mine să ne jucăm? Vine și Martica și am o mulțime de jucării. Ne face mama ceai și ne dă mandarine. Îți plac mandarinele?

Nici nu-ncerc să-i răspund. N-am când. Mă ametește cu vorba ei, dar îmi place. Se cheamă că am și eu o prietenă și încă pe cea mai frumoasă dintre fete.

Un clopoțel a început să se smucească deasupra ușii, speriat. Parcă vrea să-și rupă frânghiuța și s-o ia la fugă.

Intrăm în clasă.

Pupitrul e înalt. Mă ridic în vârful picioarelor, mă sprijin

în coate și abia izbutesc să mă așez, strâmb, pe-o margine de bancă. Fetele se foiesc o vreme, pe urmă se astâmpără. E așa de liniște, că se aude cum își strigă Hună, pe stradă, covrigeii lui sărați...

— Casian Alexandra!

E numele meu. Știu. Dar nu răspund. Pe mine nu mă strigă nimeni așa. Toată lumea mă strigă Luchi...

Îmi vine-a râde. Așa-i de caraghios să te strige cineva Casian Alexandra! Ca și cum ar striga-o tata pe mama, în loc de Catia, Casian Ecaterina.

Doamna se uită la mine și râde.

Are-un dinte de aur, drept în față.

— Cu mata vorbesc, fetițo... Cum te cheamă?

Am uitat că banca e înaltă și cad de sus, bocănind, în picioare. Simt în jurul meu râsul stăpânit al clasei. Așa râde Margareta, pe mutește, când așteaptă să spun eu o prostie.

— Cum îți zice mama acasă? stăruie doamna tot blând, dar c-un fel de nerăbdare parcă.

— Luchi! sare de lângă mine, răpezind înainte două degete ascuțite, una bondoacă și zburlită, c-un ochi strâmb. Luchi, ca la căței!

Asta-i Pandeles, repetenta clasei.

Toate fetele se uită la mine. Încă nu râd, dar ochii lor împung și dor. Și dintr-odată mi-e rușine de numele meu, mi-e rușine de mine, mi-e rușine de tot.

— Nu-i adevărat! Acasă, mama îmi zice... îmi zice Casian Alexandra! răspund repede, ca să se isprăvească odată, uitându-mă urât spre zburlită.

S-a isprăvit. Nu mă mai întrebă nimeni nimic. Mă așez la locul meu și mă uit la mine, la fetița asta nouă pe care-o

cheamă Casian Alexandra și pe care parcă n-o cunosc. Casian Alexandra are șorț negru, de sub care nu i se mai văd genunchii, ciorapi lungi, prinși cu gumă¹⁹, și guler de pichet²⁰ alb, care-o supără puțin, cum o supără și cozile împletite prea strâns, care-i trag ochii spre tâmpile ca la chinezoaice. Stă cuminte cu mâinile pe pupitru și i-e rușine că o cheamă Luchi, ca pe căței...

Dar nu-i adevărat. N-o cheamă Luchi. Luchi nu mai este. A rămas pe undeva pe-acasă, poate în lădița din cămară, printre resturile de jucării pe care nu le mai știe ce-au fost și care nu mai au nume.

Luchi era mică, Luchi era proastă, Luchi era caraghioasă.

Luchi era fericită...

Lui Casian Alexandra i-e milă de Luchi. I-e milă ca de păpușa moartă căreia i-a cules ochii verzi și reci de pe covor, într-o dimineață de Crăciun, demult...

Mă uit la turnul bisericii, pătrat și greu. Două ciori încearcă să se așeze alături pe spițele crucii. Dar vârful le umflă penele și le suflă jos.

Le văd întâi limpede, pe urmă cenușiu, ca printr-o ploaie mărunță și deasă. Liniile se strâmbă. Turnul stă acum hâit²¹, crucea s-a întors ca semnul înmulțirii. Cum să nu cadă ciorile, săracele?

Ceva fierbinte îmi frige obrajii reci. Și doar nu plâng.

— Ce ai, Casian? Ți-e rău?

— Nu, doamnă...

Nu i-e rău lui Casian. Îi vine să plângă în gura mare și nu poate. Dacă doamna ar fi întrebat-o:

— Ce ai, Luchi?

Poate că ar plânge. Și ar fi mai bine...

Dar Luchi nu mai este nicăieri. Luchi a murit. În locul ei, o școlăriță cuminte clipește mărunțel și-și înghite lacrimile care au, pentru întâia oară, un gust de cenușă...

A murit Luchi...

Impresii după prima lectură

1. Completează, în caiet, următoarele enunțuri, astfel încât acestea să exprime impresiile tale în urma primei lecturi a textului.

• Povestea lui Luchi mi-a amintit de ...

• Cel mai mult mi-a plăcut ...

• Nu mi-a plăcut ...

• M-a nedumerit ...

• Aș întreba-o pe Luchi ...

2. Împărtășește-i colegului/colegei de bancă impresiile tale.

VOCABULAR

¹⁹ *gumă* (s. f.) – elastic.

²⁰ *pichet* (s. n.) – țesătură deasă de bumbac, de mătase sau din fibre sintetice, făcută cu două împletituri diferite, dintre care cea de la suprafață formează un desen (geometric) în relief.

²¹ *hâit* (adj.) – (aici) strâmb.

2. Trăsăturile textului literar (actualizare)

Știu. Îmi amintesc

Lucrați în perechi! În clasele primare, ați învățat trăsăturile textului literar și ale textului informativ. Alegeți-le, din casetele de mai jos, pe cele specifice textului literar și notați-le în caiet.

- Este scris pentru a informa cititorul.
- Este scris pentru a exprima emoții și sentimente.
- Informațiile pot fi verificate.
- Întâmplările sunt imaginare.
- Personajele care participă la întâmplări sunt produsul imaginației autorului.
- Autorul folosește un limbaj expresiv.

Exemplu: Este scris pentru a exprima emoții și sentimente.

Descopăr

1. Formulează răspunsuri potrivite pentru următoarele întrebări, referitoare la textul *A murit Luchi...* de Otilia Cazimir.

- a. Cine este personajul care participă la toate întâmplările textului? Care îi este numele și prenumele? Dar porecla?
- b. Ce eveniment din viața acestuia surprinde textul?
- c. De ce crezi că autoarea a ales să scrie despre acest eveniment?
- d. Întâmplările prezentate în text sunt apropiate sau îndepărtate de realitate?

2. Asociază secvențele următoare cu emoția sau starea de spirit pe care o sugerează.

- a. „Și-n geantă sună dulce din plumburi și din creioane plumiera de la conu' Neculai...”
- b. „Îmi crește inima și dintr-odată mi-e dragă fetița asta albă, coborâtă parcă din cărțile cu poze.”
- c. „Simt în jurul meu râsul stăpânit al clasei.”
- d. „Fetele se foiesc o vreme [...]”

• bucurie

• rușine

• neliniște

• mândrie

Exemplu: „Și-n geantă sună dulce din plumburi și din creioane plumiera de la conu' Neculai...” – mândrie

3. Precizează care este sensul fiecărui cuvânt scris colorat în enunțurile de mai jos.

- a. „[...] iar pe dos e scris cu litere de tipar, puțintel **tremurate**, Alexandra Casian, clasa întâia primară.”
- b. „Toate fetele se uită la mine. Încă nu râd, dar ochii lor **împung** și dor.”
- c. „Casian Alexandra are șorț negru, de sub care nu i se mai văd genunchii, ciorapi lungi, prinși cu gumă, și guler de pichet alb, care-o **supără** puțin [...]”

Rețin

Textul literar sau **ficțional** prezintă o lume imaginară mai apropiată sau mai îndepărtată de realitate. Prin intermediul textului literar, autorul își exprimă emoțiile, sentimentele, ideile, folosind un limbaj expresiv. Scopul unui asemenea tip de text este de a emoționa cititorul.

PORTOFOLIULI

Realizează-ți portofoliul la limba și literatura română! Într-o mapă sau într-un dosar, vei adăuga, pe măsură ce parcurgi unitățile de învățare, temele (individuale sau realizate în grup), proiectele, fișele de lucru oferite de profesor, jurnalele de lectură etc.

1. Menționează două motive pentru care *A murit Luchi...* de Otilia Cazimir poate fi considerat un text literar.

2. Gândește-te la cinci texte literare citite de tine, pe care ai vrea să le recomanzi colegilor.

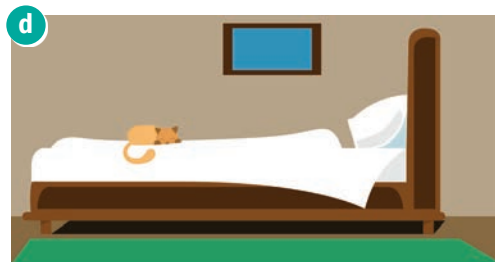
Notează titlul acestora, autorul și motivul pentru care faci recomandarea.

Indicație: Realizează cele două exerciții pe o coală A4 și pune-o, ca primă piesă, în portofoliul tău.

Aplic

1. Numește momentul zilei în care începe acțiunea. Transcrie din text două cuvinte/secvențe prin care să îți justifici răspunsul.
2. Precizează durata aproximativă a desfășurării evenimentelor.
3. Indică anotimpul în care au loc întâmplările, menționând informațiile din text care te-au ajutat să-l identifiți.
4. Ordonează imaginile de mai jos pentru a reda cronologic locurile în care este surprinsă Luchi, pe parcursul textului.

5. În dimineața primei zile de școală, Luchi observă că „Nici ceasul de dincolo nu se mai aude. Nu s-aude nimic, nu se vede nimic: **ca pe ceia lume...**”. La ce se referă secvența colorată? Alege varianta corectă de răspuns:

- a. la lumea școlii;   b. la lumea de dincolo;   c. la lumea de pe stradă.

6. Precizează motivul pentru care Luchi nu a putut să doarmă în noaptea de dinaintea primei zile de școală.

7. **Lucrați în grup!** Formați echipe de câte șase elevi. Fiecare membru al echipei va alege unul dintre personajele numite mai jos și va preciza, folosindu-se de secvențe potrivite din text, ce face fiecare, în prima zi de școală a lui Luchi. La finalul activității, citiți răspunsurile și corectați eventualele greșeli.

• mama

• Nuța

• Margareta

• conu' Neculai

• tata

• Tasia

8. Citește fragmentul în care Luchi, rămasă singură în curtea școlii, își observă noile colege. Desenează, în caiet, patru chenare. În fiecare dintre acestea transcrie din text cuvinte/secvențe care indică modul în care fetița le descrie.

9. Menționează numele personajului cu care Luchi se înțelege cel mai bine la școală.

3. Interpretarea textului

Semnificații

1. Transcrie secvențele din text care sugerează că, pentru membrii familiei și pentru apropiații lui Luchi, prima zi de școală a fetei este una specială.

2. **Lucrați în grup!** Formați șase echipe. Fiecare echipă va alege unul dintre episoadele numite mai jos. Va citi fragmentul de text corespunzător și va rezolva cerințele date.

• trezirea de dimineață

• pregătirea pentru școală

• plecarea de acasă

• în mijlocul noilor colege

• discuția cu Lilica

• în timpul orei

a. povestiți, pe scurt, episodul;

b. precizați emoția/starea de spirit a fetei, așa cum reiese din comportamentul acesteia;

c. transcrieți secvența/secvențele care v-a/v-au ajutat să identificați emoția/starea de spirit;

Desemnați în cadrul fiecărei echipe un raportor care să prezinte în fața clasei rezultatul activității.

3. Crezi că mama și-a dat seama că Luchi este emoționată? Ce anume te-a ajutat în formularea răspunsului?

4. Cum explici comportamentul tatălui care, după ce a sărutat-o pe fetiță, s-a uitat în altă parte?

5. Când Lilica remarcă frumusețea mamei lui Luchi, povestitoarea afirmă: „Îmi crește inima și dintr-odată mi-e dragă fetița asta albă, coborâtă parcă din cărțile cu poze“. Cum explici faptul că personajul își schimbă atitudinea față de Lilica? Ți s-a întâmplat vreodată ceva asemănător? Povestește-le colegilor.

6. Recitește secvența în care este surprins clopoțelul ce anunță începutul primei ore de școală. Cum este prezentat acesta? Există vreo legătură între modul în care este prezentat acest obiect și starea de spirit a fetei?

7. De ce o minte Luchi pe doamna învățătoare în legătură cu felul în care o strigă mama ei acasă? Crezi că a procedat corect? Tu ce ai fi făcut dacă ai fi fost în locul ei?

8. Cum explici faptul că, la finalul textului, Luchi se vede pe sine ca fiind „o fată nouă“? Ce vrea aceasta să spună prin „a murit Luchi“?

9. Povestitoarea afirmă că „lacrimile [...] au, pentru întâia oară, un gust de cenușă...“. La ce crezi că se referă „gustul de cenușă“ pe care aceasta îl atribuie lacrimilor? Asociază starea fetei, sugerată prin această expresie, cu:

a. un miros;

b. un instrument muzical;

c. o culoare;

d. un anotimp.

10. Propune un alt titlu pentru textul dat și motivează-ți alegerea.

Deschideri

1. Imaginează-ți că Luchi ține în mână șase baloane: balonul înțelegerii propriilor emoții, balonul fricii, balonul timidității, balonul exprimării emoțiilor, balonul nesigurății și balonul încrederii. Ce i-ai spune fetei? La care dintre acestea ar trebui să renunțe?

2. Scrie trei sfaturi pe care i le-ai da lui Luchi, referitor la modul în care să se comporte în viitor, atunci când experimentează emoții negative, precum teama sau rușinea.

3. Alegeți cele mai bune sfaturi precizate la exercițiul anterior și realizați un afiș intitulat: „Cum trebuie să ne comportăm când trăim emoții negative“. Puneți-l într-un loc vizibil din clasă.

Exemplu: Discuțăm deschis cu familia/prietenii despre temerile pe care le avem.

4. Textul nonliterar

Înainte de lectură

1. Lucrați în grup! Formați opt echipe: *Scriitorii*, *Matematicienii*, *Pictorii*, *Gânditorii*, *Avocații*, *Actorii*, *Naturaliștii*, *Muzicienii*.

Fiecare echipă va rezolva, pe baza imaginii alăturate, sarcina corespunzătoare grupei sale.

• **Scriitorii** își imaginează, în 50 – 70 de cuvinte, o poveste inspirată de imagine.

• **Matematicienii** compun o problemă de matematică, pornind de la următoarele date: creierul uman cântărește cel mult 1,5 kg, al elefantului atinge până la 5 kg, iar al balenei albastre poate ajunge și la 8 kg.

• **Pictorii** desenează o hartă a creierului, surprins în momentul în care omul citește o poveste.

• **Gânditorii** formulează două posibile răspunsuri la întrebarea pe care băiatul din imagine i-o adresează creierului: „Tu te simți bine în propria piele?”.

• **Avocații** scriu două argumente prin care să-i convingă pe ceilalți că marile realizări ale omenirii au fost gândite de creierul omului.

• **Actorii** își imaginează, în patru – șase replici, dialogul dintre cei doi copii, cu privire la creierul pe care îl observă.

• **Naturaliștii** precizează două obiecte cu care se aseamănă creierul uman și prezintă elementele comune.

• **Muzicienii** numesc două efecte pe care ascultarea unei piese muzicale le produce asupra creierului.

2. Un raportor desemnat de fiecare echipă va prezenta rezultatul activității în fața clasei.

Descopăr

1. Citește textul următor, scris de cercetătoarea Susan Greenfield, specialistă în neuroștiințe¹, ca răspuns la întrebarea *Cum mă controlează creierul pe mine?*

„Întrebarea aceasta conține două cuvinte importante: «creier» și «(pe) mine». Pentru început, să ne asigurăm că înțelegem bine la ce ne referim prin aceste cuvinte.

Creierul este acel lucru gelatinos din cap care seamănă puțin cu miezul unei nuci foarte mari și scofâlcite. Dar, spre deosebire de o nucă, creierul e moale, asemenea unui ou fiert nu prea tare. Însă creierul face mult mai multe lucruri decât o nucă sau un ou: el te ajută să vezi, să auzi, să simți, să miroși și să ai gust. De asemenea, creierul este centrul de comandă al corpului tău; el îți dirijează nenumărații mușchi din brațe și picioare, ca să te poți mișca. Dar cel mai important, creierul e cel care te invită să gândești. De exemplu, să te gândești cine ești «tu».

Să vedem acum ce se întâmplă acolo, în căpșorul tău...

Când erai bebeluș, creierul tău era cât creierul unui pui de cimpanzeu. Dar apoi s-a întâmplat ceva uimitor. Creierul tău e alcătuit din aproximativ o sută de miliarde de celule ce pot fi văzute numai la microscop. Însă, după ce te-ai născut, aceste celule au început să facă între ele niște conexiuni asemănătoare unor fire și, pe măsură ce aceste conexiuni se înmulțesc și devin tot mai lungi, creierul crește, devenind mult mai mare decât al unui cimpanzeu.

De ce e interesant sau important acest lucru?

Noi, oamenii, nu alergăm extraordinar de repede, nu avem o vedere deosebit de bună și nu suntem foarte puternici în comparație cu multe animale. Însă putem trăi și prospera pe o suprafață mult mai mare a planetei decât oricare altă specie, deoarece ne pricepem mai bine decât oricare altă specie să facem un lucru important – să învățăm.

Noi știm atât de bine să învățăm din propria experiență, încât ne putem adapta la orice mediu în care ne naștem. Și învățăm foarte bine datorită faptului că celulele creierului nostru sunt uimitoare, pentru că produc conexiuni în fiecare clipă a vieții noastre. Orice experiență prin care treci schimbă conexiunile creierului. Astfel, chiar dacă ai fi o clonă – adică o ființă geamănă, având aceleași gene ca ale fratelui sau surorii tale –, celulele creierului tău vor produce un model unic de conexiuni, deoarece

¹neuroștiințe (s. f.) – ansamblul științelor care se ocupă cu studiul creierului.

numai tu vei avea o anumită serie de experiențe. Chiar dacă locuiești în aceeași casă cu ceilalți membri ai familiei, ție ți se întâmplă lucruri unice, diferite de cele pe care le experimentează ceilalți. Ori de câte ori faci ceva obișnuit, fie că vorbești cu cineva, joci un joc, mănânci o mâncare anume sau privești pe fereastră, conexiunile creierului tău se vor adapta într-un mod aparte pentru a face din tine acea persoană extraordinară, unică.

Așadar, răspunsul la întrebare este următorul: «creierul meu» și «eu» suntem totuna. Nici unul nu-l poate controla pe celălalt.

Însă cum se poate ca ceva ce seamănă cu o nucă și e ca un ou fiert moale să te facă să te simți o persoană unică? Această întrebare rămâne unul dintre cele mai mari și mai dificile mistere.“

Susan Greenfield,
Cum mă controlează creierul pe mine?

- Care este subiectul pe care îl tratează textul?
- Notează în caiet o informație pe care ai reținut-o.
- Ce profesie are autoarea textului?
- Faptul că îți este cunoscută profesia autoarei te face să ai încredere în informațiile și explicațiile pe care le oferă? Motivează-ți răspunsul.
- Cu ce scop crezi că a fost scris acest text? Alege, din lista de mai jos, varianta pe care o consideri potrivită:
  - pentru ca autoarea să își exprime uimirea față de modul în care funcționează creierul uman;
  - pentru ca autoarea să îi explice unui copil modul în care funcționează creierul uman;
  - pentru ca autoarea să-l amuze pe cel care citește textul.
- Transcrie o secvență/un enunț care te-a ajutat în alegerea răspunsului de la exercițiul anterior.
- Cuvintele sunt utilizate cu înțelesul lor obișnuit sau autoarea folosește un limbaj expresiv? Motivează-ți răspunsul cu exemple potrivite din text.
- Transcrie trei cuvinte care sunt specifice domeniului științific. Consultă *Dicționarul explicativ al limbii române* (variante tipărită sau cea digitală) și notează sensul acestora.

Rețin

Textul nonliterar este scris cu scopul de a informa, de a convinge sau de a-i explica cititorului anumite aspecte din realitate.

În textele nonliterare, autorul prezintă realitatea așa cum este ea, fără a-și exprima emoțiile sau sentimentele. Limbajul folosit este clar și precis. Uneori, pot apărea termeni specifici anumitor domenii de activitate.

Aplic

- Copiază enunțurile de mai jos în caiet. Apreciază dacă sunt corecte sau incorecte, având în vedere informațiile transmise de text.
  - Creierul ne ajută să vedem, să auzim, să simțim, să mirosim și să avem gust.* C/I
  - La fel ca alte specii, oamenii pot trăi pe o suprafață mult mai mare a planetei. C/I
  - Oamenii se pot adapta la orice mediu în care se nasc. C/I
  - În fiecare clipă, celulele din creierul nostru produc noi conexiuni. C/I
  - Toți membrii unei familii trăiesc aceleași experiențe de viață. C/I
- Transcrie concluzia pe care o formulează autoarea textului.
- Realizează în caiet un tabel asemănător cu cel de mai jos. Recitește cu atenție textul și completează căsuțele libere cu informațiile potrivite.

Informații pe care le știam deja	✓	
Informații noi	+	
Informații care intră în contradicție cu ceea ce știam	-	
Informații neclare, dar care merită cercetate	?	

PORTOFOLIU

Caută informații legate de felul în care funcționează creierul unei specii de animale preferate. Organizează informațiile obținute, într-un text nonliterar de 80 – 100 de cuvinte. Adaugă tema în portofoliu.

5. Relatarea unor experiențe personale

Știu. Îmi amintesc

Amintește-ți un moment fericit din viața ta, petrecut alături de familie, prieteni sau colegii de clasă, pe care îl vei relata într-un text de 100 – 120 de cuvinte.

Descopăr

Realizează mai întâi un plan al compunerii, răspunzând la întrebările din schema de mai jos.

INTRODUCERE

- Cine a participat la întâmplare?
- Unde a avut loc întâmplarea?
- Când s-au petrecut evenimentele?

CUPRINS

- Ce întâmplări au avut loc?
- În ce ordine s-au desfășurat?
- Ce emoții/sentimente ai trăit?

ÎNCHIEIRE

- Cum s-a terminat întâmplarea?
- Cum te-ai simțit la final?

Rețin

Relatarea înseamnă povestirea în detaliu a unui eveniment la care a participat cel care povestește.

Când relatezi în scris o întâmplare, vei avea în vedere să îți organizezi ideile în funcție de cele trei părți specifice unei compuneri: **introducere**, **cuprins** și **încheiere**.

În **introducere** vei preciza unde și când a avut loc întâmplarea și cine a participat. Întrucât relatezi o experiență personală, ține cont că locul trebuie să fie unul real, timpul precizat, iar persoanele reale.

În **cuprins** vei povesti în detaliu întâmplarea, evidențiind emoțiile/sentimentele pe care le-ai trăit.

În **încheiere** vei preciza cum s-a terminat întâmplarea și cum te-ai simțit.

Cele trei părți au dimensiuni diferite: cuprinsul ocupă cea mai mare parte a textului, iar introducerea și încheierea sunt reduse ca întindere.

Paragraful este un fragment dintr-un text, în care este dezvoltată o singură idee. Fiecare paragraf se scrie cu **alineat**.

Aplic

1. Dezvoltă răspunsurile de la rubrica *Descopăr* și scrie o primă variantă a textului. Pentru a-ți organiza mai bine ideile, poți utiliza expresiile/secvențele notate în imaginea de mai jos.

☐	→ În introducere : „Mai întâi, ...”, „La început, ...”
☐	→ În cuprins : „La un moment dat, ...”, „Apoi, ...”, „După aceea, ...”, „Pe urmă, ...”
☐	→ În încheiere : „În cele din urmă, ...”, „La final, ...”

2. Recitește-ți compunerea, urmărind dacă textul pe care l-ai scris respectă cerințele din grila de verificare de mai jos.

Grilă de verificare	✓	✗
Conține răspunsuri la toate întrebările de la rubrica <i>Descopăr</i> .		
Ideile pe care le-ai formulat sunt clare.		
Are introducere, cuprins și încheiere.		
Paragrafele sunt marcate prin alineate.		
Ai scris și te-ai exprimat corect.		
Scrișul tău este ușor de citit.		

3. Scrie, pe o coală A4, forma finală a compunerii și dă-i un titlu potrivit.

4. Citiți cu voce tare compunerile pe care le-ați realizat.

Deschideri

Adunați lucrările într-o culegere a clasei. Dați-i un titlu și realizați-i o copertă potrivită.

6. Cuvântul și contextul. Istoria cuvintelor

Știu. Îmi amintesc

Jucați mimă! Profesorul va pregăti trei bilete, la fel ca în imaginile date, și le va așeza, cu fața în jos, pe catedră. Un elev va alege un bilet și va mima obiectul descris, astfel încât colegii din clasă să îl poată ghici. Cel care ghicește primul îi va lua locul, pentru a extrage cel de-al doilea bilet. Se va proceda la fel pentru cel de-al treilea bilet. Denumirile obiectelor ghicite vor fi notate pe tablă.

scaun îngust și lung (cu sau fără spătar) pentru două sau mai multe persoane; se găsește și în parcuri

nume dat întinderilor mari de apă stătătoare, adânci și sărate, de pe suprafața Pământului; loc preferat de oameni pentru petrecerea vacanței

marcaj de traversare a străzii pentru pietoni, constând din dungii paralele albe sau galbene; denumirea este dată prin asemănarea cu o specie de animale cu blana vărgată

Cuvântul și contextul

Descopăr

1. Colegii care au fost în fața clasei au transmis informații prin intermediul gesturilor. Ai înțeles ușor ceea ce au vrut să transmită? Ai fi înțeles mai ușor dacă aceștia ar fi folosit cuvinte pentru a descrie obiectele? Explică, într-un enunț, ce rol au cuvintele în comunicarea dintre oameni.
2. Alcătuieste, în caiet, câte un enunț în care cuvintele ghicite în timpul jocului de mimă să aibă un alt înțeles, pe care îl vei preciza.
3. Ce este, ca parte de vorbire, cuvântul *mare*, atunci când se referă la o întindere de apă? Dar în enunțul alcătuit de tine?
4. Din ce sunete este alcătuit cuvântul *nume*?

5. Precizează sensul cuvântului *nume* în fiecare dintre enunțurile de mai jos.

- a. Colegii mă strigă pe numele de botez.
- b. Pe etichetă, se poate citi ușor numele produsului.
- c. Simona Halep este un nume în tenisul românesc.

Rețin

Atunci când scriem sau când vorbim, avem nevoie de cuvinte.

Vocabularul (sau lexicul) cuprinde totalitatea cuvintelor care există într-o limbă.

Cuvântul este unitatea de bază a vocabularului, având un conținut (înțeles) și o formă (sunetele, redată în scris prin litere).

Un cuvânt poate avea mai multe sensuri. Pentru a afla sensul exact al unui cuvânt, trebuie să ținem seama de contextul în care acesta este folosit.

Contextul este partea unei comunicări care îi determină unui cuvânt sensul pe care acesta îl are în legătură cu celelalte cuvinte.

În limba română, există cuvinte care au:

- a. formă identică și sensuri diferite (*milă* – sentiment; *milă* – unitate de măsură);
- b. formă diferită și același sens (*bucuros* – vesel);
- c. formă diferită și sens opus (*mare* – mic).

Aplic

1. Citește textul de mai jos.

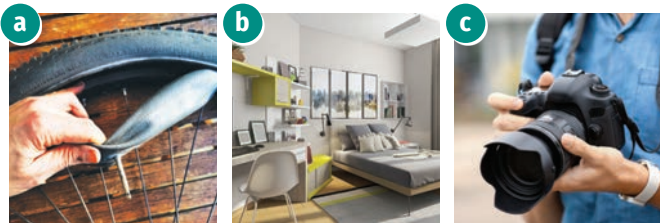
„Sunt zile când cuvântul *eu* devine neprietenos. [...] Și l-am avertizat doar: în viață trebuie să fii atent la ceilalți. [...] Uite la cuvântul *noi* ce generos e, câte oferă! E și prietenos pe deasupra! [...] De fiecare dată când simțim că ne prinde o neliniște puternică, putem spune *noi* și imediat sufletul nostru se mai calmează puțin [...]. Da, între *eu* și *noi* există o diferență de comportament, de stil. [...] Deschideți-vă mult, Domnule *eu*, către Domnul *noi* sau chiar către cuvântul *voi*, care este o poartă de trecere între *eu* și *noi*.”

Matei Vișniec, *Eu* (text adaptat)

2. Numește cât mai multe cuvinte cu sens asemănător pentru adjectivul *generos* din text.

3. Precizează care este sensul din text al cuvântului *poartă*. Alcătuieste un enunț în care acest cuvânt să aibă alt înțeles.

4. Precizează sensul cuvântului *cameră* din imaginile de mai jos.

5. Găsește, în text, două cuvinte cu sens opus.

6. **Normă și abater.** Transcrie în caiet enunțurile de mai jos, alegând varianta potrivită contextului.

a. Cuvintele *eu, noi, voi* sunt *pronume/prenume*.

b. În această unitate, ne-am amintit trăsăturile textului *literal/literar*.

c. Trebuie să fim atenți când ne exprimăm *oral/orar*.

Istoria cuvintelor

Descopăr

1. Citește următoarele texte.

a. „Ce-i pasă copilului, când mama și tata se gândesc la **neajunsurile** vieții, la ce poate să le aducă ziua de mâne, sau că-i frământă alte gânduri pline de **îngrijire**. Copilul, încălecat pe bățul său, gândește că se află călare pe un cal de cei mai **strașnici**, pe care aleargă cu voie bună [...] și răcnește la el din toată inima, de-ți ie auzul; și de cade jos, crede că l-a trântit calul, și pe băț își descarcă **mânia** în toată puterea cuvântului...”

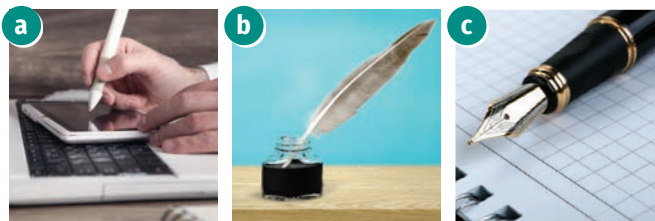
Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*

b. „Skell era nebun, altfel nu-mi puteam explica toată această avalanșă de cuvinte la șapte dimineața, când copiii zdraveni la cap încă visează împușcături intergalactice, praștii uriașe cu gelatină verde și monștri făcuți praf și pulbere. [...] Dar ce nu visează un copil la ora aia? E-he-hee! Că a devenit *gamer* cu milioane de urmăritori sau programator de jocuri la cea mai tare firmă de pe planetă. Cei mai îndrăzneți pot visa chiar mai mult – de exemplu, că au luat 10 la mate și părinții i-au felicitat la masa de duminică în familie.”

Dan Lungu, *Vlogger la 13 ani*

2. Care dintre cele două texte ți s-a părut mai ușor de înțeles? De ce? Formulează-ți răspunsul într-un singur enunț.

3. Obiectele din imaginile de mai jos reprezintă instrumente de scris. Cu care dintre acestea crezi că a fost scris fiecare dintre cele două texte? Motivează-ți răspunsul.

Rețin

Așa cum omenirea are o istorie, și **lumea cuvintelor are istoria ei**. În ceea ce privește limba română, se pot observa diferențe între limba română mai veche și cea pe care o vorbim astăzi.

Unele cuvinte nu mai sunt folosite în vorbirea curentă (de exemplu, substantivul *vornic* nu mai este folosit, întrucât denumește o funcție care a dispărut).

Alte cuvinte și-au schimbat sensul de-a lungul timpului (de exemplu, cuvântul *carte* însemna, în trecut, *scrisoare*, având un alt înțeles decât cel pe care îl cunoaștem astăzi).

În schimb, apar multe cuvinte noi, împrumutate din alte limbi (*smartphone, computer, site* etc.).

Aplic

1. Precizează care este forma corespunzătoare limbii române actuale a cuvintelor *mâne* și (*de-ți*) *ie* din textul a.

2. Notează câte un cuvânt cu același înțeles pentru cuvintele colorate în textul a.

3. Identifică, în textul b, două cuvinte noi. Precizează care este sensul acestora.

Deschideri

1. **Lucrați în perechi!** Imaginați-vă că, peste 100 de ani, toți oamenii din lume ar vorbi aceeași limbă. Notează, alături de colegul/colega ta de bancă, cinci cuvinte pe care le folosim astăzi și care credeți că vor face parte din vocabularul comun al omenirii.

2. Scrieți pe tablă cuvintele la care s-au gândit toți colegii și alcătuiți „Vocabularul limbii universale”. Puteți să-i dați și un nume.

7. Dicționarul. Articolul de dicționar. Ordonarea cuvintelor după criteriul alfabetic

Știu. Îmi amintesc

1. Citește următoarele texte.

a. „Tăsică citea din cartea «literalmente excepțională» la măsuța de piatră din curte. [...] Mirat de sfârșitul neprevăzut, închise cartea furios. Prin gardul de șipci îl strigă Andrei:

– Ei, Tase, ți-a plăcut cartea?

– Nu! Nu se-ntâmplă nimica... are prea multe cuvinte grele...

– Care?

– Uite și tu: *orologiu... circumstanțe... indiferent...*

– Și nu le-nveți?

– Ce să-nvăț? De-nvățat am învățat, acum citesc...

– Ei, vezi, d-aia n-ai tu vocabular... Păi, măi Tase, când dai de un cuvânt dintr-ăsta, oprește-te din citit, scrie-l, învață-l... *Așa se citește o carte.*”

Mircea Sântimbreanu,

Un vocabular literalmente bogat

b. „Abia învățasem să citesc și primele mele cărți n-au fost cele pentru copii. [...] Îmi luam din biblioteca alor mei volume alandala. Citeam numai fragmente. Îmi stârneau interesul unele pagini din cărțile științifice. Sensul cuvintelor îmi era clar doar pe jumătate, uneori nici atât. [...] Mă uitam la cuvinte ca la niște pești și încercam să le găsesc sensul după felul în care înotau alături de alte grupuri de cuvinte.”

Simona Popescu, *Exuvii*

2. De ce nu i-a plăcut lui Tase cartea pe care a citit-o?

3. Transcrie, din textul a, enunțul care surprinde sfatul pe care Andrei i-l dă lui Tase, referitor la modul în care trebuie să procedeze atunci când întâlnește, într-o carte, „cuvinte grele”.

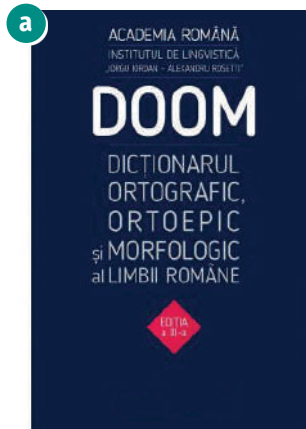
4. Ce a vrut să spună povestitoarea din textul b prin enunțul „Mă uitam la cuvinte ca la niște pești și încercam să le găsesc sensul după felul în care înotau alături de alte grupuri de cuvinte”?

5. Tu cum procedezi când citești o carte și întâlnești un cuvânt al cărui sens îți este necunoscut?

6. Discutați și stabiliți împreună o regulă pe care să o aplicați ori de câte ori întâlniți, într-un text, un cuvânt necunoscut.

Descopăr

1. Ce înfățișează cele două imagini de mai jos?

2. În care din cele două lucrări ar putea găsi personajele din textele date explicațiile cuvintelor necunoscute?

3. Dacă personajele nu ar fi sigure de forma corectă a unui cuvânt, în care dicționar ar putea verifica?

4. Citește următorul articol de dicționar, extras din DEX 2016.

CUVÂNT, *cuvinte*, s. n. **1.** Unitate de bază a vocabularului, care reprezintă asocierea unui sens (sau a unui complex de sensuri) și a unui complex sonor; vorbă. ◊ *Într-un (sau cu un) cuvânt* = pe scurt, în concluzie, deci, așadar. **2.** Gând, idee exprimată prin vorbe; spusă. ◊ *Cuvânt introductiv sau cuvânt înainte* = prefață, introducere (la o lucrare). **3.** Cuvântare, discurs, conferință. **4.** Învățătură, îndrumare, sfat. **5.** Promisiune, făgăduială; angajament. ◊ Expr. *Om de cuvânt* = om care își ține făgăduielile. – Lat. **conventus** „adunare, întrunire”, **conventum** „înțelegere”.

5. Transcrie următoarele informații pe care DEX le oferă pentru termenul *cuvânt*:

- ce parte de vorbire reprezintă;
- care este forma de plural a acestuia;
- sensul potrivit în secvența „Păi, măi Tase, când dai de un cuvânt dintr-ăsta...“;
- expresiile în alcătuirea cărora intră;
- limba din care provine.

6. **Joc. Ce încapă într-un penar?** Scrie numele a minimum cinci obiecte care ar putea încăpea într-un penar.

7. **Lucrați în perechi!** Fă echipă cu colegul/colega de bancă și realizați o listă comună de minimum șase obiecte. Ordonează-le apoi alfabetic.

8. Există, în lista pe care ai alcătuit-o, cuvinte care încep cu aceeași literă? Cum ai procedat la ordonarea lor alfabetică?

Rețin

Dicționarul este o **lucrare științifică** în care găsim o parte semnificativă din cuvintele unei limbi, ale unui domeniu al științei, al literaturii, al artei etc., așezate în **ordine alfabetică**. Căutarea cuvintelor în dicționar se face după prima literă a acestora. În cazul în care primele litere ale cuvintelor sunt identice, ordonarea se face după prima literă interioară diferită.

Există mai multe tipuri de dicționare: explicative, ortografice, de sinonime, de antonime, enciclopedice, mitologice, de traduceri, onomastice etc.

Articolul de dicționar reprezintă unitatea de bază a unui dicționar, în care, pentru fiecare cuvânt, se indică informații diverse, în funcție de specificul dicționarului.

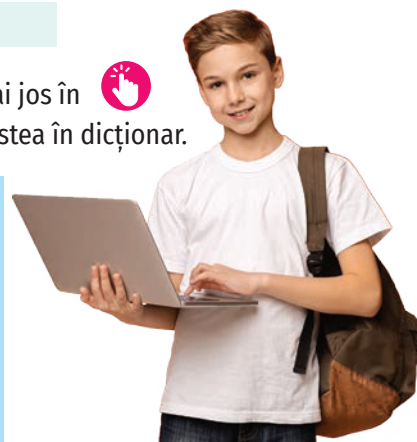
În domeniul limbii române, există două dicționare de referință:

- **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)** este o lucrare științifică, în cuprinsul căreia sunt explicate aproximativ 67 000 de cuvinte. Aceste explicații sunt însoțite de informații gramaticale sau referitoare la originea cuvântului.
- **Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic (DOOM)** cuprinde informații legate de aplicarea corectă a normelor ortografiei limbii române (formele corecte ale cuvintelor, accentuarea sau despărțirea lor în silabe).

Aplic

1. Așază cuvintele de mai jos în ordinea în care apar acestea în dicționar.

- cuvânt
- (a) citi
- circumstanță
- copil
- carte
- clar

2. Pe lângă varianta tipărită, poți consulta DEX și în varianta digitală, accesând adresa dexonline.ro. Alege unul dintre cuvintele pe care Tase îl consideră greu și caută-l, utilizând telefonul mobil. Transcrie în caiet articolul referitor la acest cuvânt și precizează ce informații oferă.

PORTOFOLIU

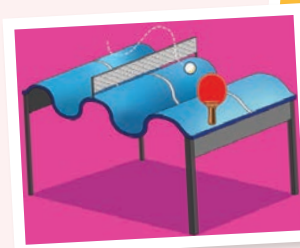
Obiectele din imaginile de mai jos există, deocamdată, doar în *Catalogul obiectelor de negăsit* inventat de Jacques Carelman. Dar cine știe ce ne rezervă viitorul?

Alege, împreună cu colegul/colega de bancă, unul dintre cele trei obiecte. Redactați, pentru obiectul ales, un articol de dicționar explicativ, respectând regulile acestui tip de text. Adăugați articolul în portofoliu.

PANTOF CU TOC-ARC

MĂNUȘĂ
PENTRU CACTUȘI

MASĂ DE PING-PONG
ÎN TOATE DIRECȚIILE

8. Subiectul. Predicatul verbal. Acordul predicatului cu subiectul

Știu. Îmi amintesc

Citește conversația de mai jos, care reprezintă o discuție pe WhatsApp între doi prieteni.

Salut, Mihai! Până la urmă vine și el. ✓

Cine?

Sunt foarte bucuros! ✓

Cine?!

M-am liniștit. Sunt convins că totul va fi bine. ✓

Cine vine?

Andrei vine. ✓

Acum înțeleg! Andrei vine la ziua ta. Iulia și George vin?

Subiectul

Descopăr

- De ce nu înțelege Mihai, de la început, ce vrea să îi transmită prietenul său? Care este cuvântul care l-a ajutat, în cele din urmă, să înțeleagă mesajul?
- Ce este, ca parte de vorbire, cuvântul *Andrei*? Dar cuvântul *el*, din prima replică?
- Unde se află, în propozițiile din care fac parte, cele două cuvinte?
- Menționează substantivele care arată cine face acțiunea, în ultima propoziție din replica lui Mihai.

Rețin

Subiectul este partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea sau despre cine se vorbește în propoziție. Răspunde la întrebarea **cine?**, adresată predicatului.

cine (discută)?

Copiii discută despre părțile de propoziție.

În propoziție, pot îndeplini rol de subiect:

a. substantivele (*Soarele răsare. Sandu merge la școală.*);

b. pronumele (*Ei povestesc.*)

Subiectul este:

a. simplu, atunci când este alcătuit dintr-un singur termen (*Toamna a venit mai devreme.*);

b. multiplu, atunci când este alcătuit din mai mulți termeni (*Andrei și Mihai discută.*).

În propoziție, subiectul poate sta la începutul propoziției, în interiorul sau la finalul acesteia.

AFLĂ MAI MULT!

Nu în toate propozițiile subiectul este exprimat. Acesta se poate deduce, însă, din context:

Sandu merge la școală. Acolo se va întâlni cu colegii. (Subiectul pentru a doua propoziție este tot *Sandu.*)

Aplic

Transcrie în caiet subiectele din propozițiile de mai jos, menționând partea de vorbire prin care se exprimă.

- Sună telefonul.
- Mihai primește un mesaj.
- I l-a trimis prietenul său.
- Băiatul îl citește nedumerit.
- El a înțeles, în cele din urmă.
- Urmează ziua de naștere a prietenului său.
- Vei merge și tu? îl întreabă mama.
- Colegii și prietenii îi vor face o surpriză.

Predicatul verbal

Descopăr

- Dacă elimini cuvântul *vine* din propoziția „Andrei vine la ziua ta”, mai are sens comunicarea?
- Ce este, ca parte de vorbire, acest cuvânt? Dar ca parte de propoziție?
- De ce parte de propoziție se leagă? La ce întrebare răspunde?

Rețin

Predicatul este partea principală de propoziție care arată ce face, ce este, cine este sau cum este subiectul. Răspunde la întrebările **ce face?**, **ce este?**, **cine este?**, **cum este?**, adresate subiectului.

ce fac (băieții)?

Băieții povestesc.

Predicatul care arată ce face subiectul și care se exprimă printr-un verb se numește **predicatul verbal**.

Aplic

Joc. Ștafeta predicatelor. Fiecare elev trebuie să aibă în mână un instrument de scris. Cine descoperă primul predicat verbal din textul de mai jos ridică instrumentul de scris și primește din partea profesorului dreptul de a-l spune. Următoarele predicate vor fi identificate în aceeași manieră.

„Trăia odată o oglindă singuratică, nedorită de nimeni. O fată s-a uitat în ea și s-a strâmbat. A apărut apoi un băiețel jucăuș. La fel a procedat și el. Cei doi copii au părăsit oglinda. Și-au făcut un selfie cu urechi de iepuraș. Oglinda s-a simțit jignită. De aceea, a plecat de acasă. A străbătut tot orașul. Până seara, ploaia, noroiul și mizeria au umplut oglinda.”

Judit Berg, *Povestea oglinzii singuratice*
(text adaptat)

Acordul predicatului cu subiectul

Descopăr

Lucrați în perechi!

a. Alcătuiți propoziții, combinând subiectele din seria de mai jos cu forma potrivită a predicatului verbal, exprimat prin verbul *a privi*.

• eu • băiatul • voi • tu • noi • fata și băiatul

b. Cum ați procedat în alegerea formei verbului?

Formulați o explicație și notați-o în caiet.

Rețin

Predicatul are aceeași persoană și același număr cu subiectul.

Ea a plecat la școală.
pers. a III-a, singular   pers. a III-a, singular

Ele au plecat la școală.
pers. a III-a, plural   pers. a III-a, plural

Dacă subiectul este multiplu, acordul cu predicatul se face la numărul plural.

Luchi și Lilica se privesc în oglindă.
subiect multiplu   plural

Între subiect și predicat nu se pune virgulă.

Aplic

1. Transcrie în caiet propozițiile de mai jos, completându-le cu forma potrivită a predicatelor dintre paranteze, exprimate prin verbe la timpul prezent.

- Oglinda (*a spune*) ... adevărul.
- Copiii (*a iubi*) ... imaginile lor reflectate în oglinzi.
- Fetele și băieții (*a se strâmba*) ... în oglindă.
- Privirea în oglindă (*a dura*) ... uneori.

2. Scrie în caiet propozițiile de mai jos, utilizând forma corectă a substantivelor cu rol de subiect.

- Oglinzile/Oglinda are loc în fiecare casă.
- Omul/Oamenii se oglesc la fiecare întâlnire cu vreo oglindă.
- Oglinda/Oglinzile poate reda expresia feței.
- Gândul/Gândurile omului se ascund privirii oglinzii.

3. Normă și abatere. Versurile de mai jos conțin atât greșeli de acord între predicat și subiect, cât și greșeli de punctuație. Rescrie-le în caiet, în varianta corectă.

Nu mai rupeți flori, copii,
Că și ele este vii!
Trece, lebede în zare,
Eu mă uit, ele, dispere.
Cresc iarbă deasă, deasă,
Perpendicular pe casă.

